

ТЕАТРАНДЫРЫЛҒАН ОЙЫННЫҢ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Елубаева Ж.Е., п.ғ.м., оқытушы, e.mail: Zhaina.yelubayeva@mail.ru

Гани А.М., п.ғ.м., аға оқытушы, e.mail: Aizat.muratbekovna@mail.ru

Жармаханова А.Д., п.ғ.м., оқытушы, e.mail: arailym_arai1999@mail.ru

Қызылорда ашық университеті, Қазақстан Республикасы

Андатпа. Театрлық ойын ойын түрлерінің бірі ретінде әдеби немесе фольклорлық шығарманың адамгершілік мәнін түсіну және ұжымдық сипатқа ие ойынға қатысу процесінде баланы әлеуметтендірудің тиімді құралы болып табылады. серіктестік сезімі және жағымды өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру.

Түйінді сөздер. театрландырылған ойын, қуыршақ театры, әлеуметтену

Аннотация. Театрализованная игра, являясь одним из видов игровой деятельности, представляет собой эффективное средство социализации ребенка в процессе осмысления нравственного содержания литературных и фольклорных произведений, а также участия в коллективной игровой деятельности. Она способствует формированию чувства партнерства, развитию коммуникативных навыков и освоению способов позитивного взаимодействия со сверстниками.

Ключевые слова: театрализованная игра, кукольный театр, социализация.

Кіріспе. Мектепке дейінгі баланы жан-жақты дамыту, оқыту мен тәрбиелеудің сан алуан түрлерінің ішінде театр қызметі ерекше орын алады. Театр әр балаға қуаныш сыйлайды, баланың көркемдік талғамын, оның еліктеуі мен қиялын дамытады. Адамның әрқашан шығармашылық бастамасы болады, ал театр өнер түрі ретінде мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық дамуына барынша ықпал етеді. Театр қызметінің тәрбиелік мүмкіндіктері кең. Оған қатысу арқылы балалар қоршаған әлемді бейнелер, түстер, дыбыстар арқылы жан-жақты таниды, қойылған сұрақтар оларды ойлауға, талдауға, жалпылау жасауға итермелейді.

Балабақшадағы театрландырылған ойыны баланың шығармашылық мүмкіндіктерін ашуға, жеке тұлғаның шығармашылық бағытын тәрбиелеуге жақсы мүмкіндік. Балалар қоршаған әлемде қызықты идеяларды байқап, оларды іске асыруға, кейіпкердің өзіндік көркем бейнесін жасауға үйренеді, олардың шығармашылық қиялын, ассоциативті ойлауын, күнделікті өмірдегі әдеттен тыс сәттерді көру қабілетін дамытады.

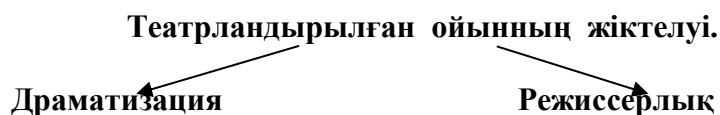
Қазіргі қоғамда ата-аналар баласын мүмкіндігінше ертерек оқуға, жазуға, күрделі мәселелерді шешуге үйретуге тырысады, кітап оқудың орнына мультфильмдер бар дискіні қосады, бірлескен оқу ойындарының орнына компьютер сатып алады. Ата-аналар, ең алдымен, баланы тандануға және таң қалдыруға, ашулануға және жанашыр болуға үйрету керек екенін ұмытады. Әдетте, мұндай балалар бос уақытында немен айналысу керектігін білмейді және айналадағы әлемге жасаушы ретінде емес, тұтынушы ретінде танданбай және ерекше қызығушылықпен қарайды. Эмоционалды босатудың, қысылудан арылудың ең қысқа жолы театрландырылған ойын арқылы деп есептеймін [1].

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Театрлық ойын балалардың мынадай қасиеттерін дамытады:

1. Жалпы дамуға (қиял, есте сақтау, бақылау, ойлау) ықпал етеді;
2. Қызығушылығы мен ізденімпаздығы дамиды;
3. Ерік-жігері күшті мінез қасиеттерін қалыптастырады;
4. Сөйлеу мәнерлілігін дамытады;
5. Жеке тұлғаның шығармашылық дамуына ықпал етеді.

Жалпы «Шығармашылық» сөзі әлеуметтік мағынада бұрын көрмеген нәрсені іздеу, бейнелеу деген мағынаны білдіреді. Театрлық ойын рөлдік ойынның бір түрі болып саналады. Олардың бір-бірінен айырмашылығы – рөлдік ойында балалар өмірлік жағдаяттарды бейнелесе, театрландырылған ойында әдеби шығармалардан әңгіме алады.

Режиссерлік ойындарға үстел, көлеңке, қуыршақ және басқа театр түрлері жатады. Ал драматизациялық ойындарда балалардың өздері ертегі кейіпкерлерінің рөлдерін сомдайды. Мектеп жасына дейінгі балалар театрландырылған ойындарды өз бетімен ойнамайды. Сондықтан тәрбиеші балаларға бағыт-бағдар беріп, қажетті жағдай жасауы керек.

Драматизациялық ойындарда бала – артист, интонация, мимика арқылы өз бетімен бейне жасайды, өзіндік әрекет етіп рөлдерді ойнап шығады.

Ал Режиссерлық ойындарда балалар әрекет етуші бейне болмайды, балалар өздері режиссер және сахна қоюшы рөлінде ойнайды, ойыншықтардың орнында болады. Балалар қозғалмайтын пішіндер және ойыншықтармен әрекет етеді, сондықтан ойында интонация мен мимика ерекше орын алады.

Нәтижелер және оларды талқылау. Ойынның негізі – драматизациялар – біздің сүйікті ертегілер. Олардың барлығы балалар мен ересектерге таныс және өте жақсы көреді. Бала үшін «ертегіні» ойнау кезінде баланың әртүрлі рөлдерге ие болуы, жағымды және жағымсыз кейіпкерлерге еліктеуі, жақсылық пен жамандық арасындағы шекараны сезінуі өте маңызды. Алайда, ертегі сюжеті дербес шығармашылыққа ғана негіз болады. Ал креативтілік – үлгілерден алыстау және өз идеяларын тудыру, өз идеяларын іске асыру қабілеті. Ал бұл дүниені шығармашылықпен қабылдаудың негізін қалау үшін балаға қолдау көрсету өте маңызды.

Балабақшадағы театрлық іс-әрекеттерді төрт бөлімге бөлуге болады:

Ритмопластика – балалардың қозғалыс қабілеттерін дамытуға арналған ырғақты, музыкалық және пластикалық ойындарды қамтиды. Ритмопластика балада өз денесінің сыртқы әлеммен үйлесімділік сезімін дамытады.

Сөйлеу мәдениеті мен техникасы - бұл бөлімде тыныс алуды, сөйлеу аппаратын дамытуға бағытталған ойындар мен жаттығулар кіреді. Дикцияны, артикуляцияны және интонацияны дамытуға арналған жаттығулар.

Театрландырылған ойын - бұл бөлім баланың кез келген іске шығармашылық қабілетін дамытуға, түрлі өмірлік жағдайларда құрбыларымен және үлкендермен тіл табыса білуге арналған.

Театр мәдениетінің негіздері - бұл бөлімде театр түрлерімен, театрдағы өзін-өзі ұстау мәдениетімен, театр мамандықтарымен таныстыру.

Театр балаларға арналған өнердің ең демократиялық және қолжетімді түрлерінің бірі болып табылады, ол қазіргі педагогика мен психологияның көптеген өзекті мәселелерін шешуге мүмкіндік береді:

- балаларды көркемдік оқыту мен тәрбиелеу;
- эстетикалық талғамды қалыптастыру;
- адамгершілікке тәрбиелеу;
- ерік-жігерді тәрбиелеу, есте сақтау, қиялдау, бастамашылық, қиялдау, сөйлеу (диалог және монолог) қабілеттерін дамыту;
- ойын арқылы жағымды эмоционалды көңіл-күй тудыру, шиеленісті жеңілдету, жанжалды жағдайларды шешу.

Театрландырылған ойынға балалардың қызығушылықтарын қалыптастыруға қуыршақ театрының қойылымын көру көмектеседі. Қуыршақ театры күнделікті ұйымдастырылған іс- әрекетте балаларды мадақтау, мақтау үшін, олармен амандасып, қоштасу үшін қолданылады [2].

Қуыршақ театры! Балалар онымен кездесуді шыдамсыздықпен күтеді! Қуыршақтар барлығын дерлік жасай алады. Олар ғажайыптар жасайды: балаларды қызықтырады,

тәрбиелейді, шығармашылық қабілеттерін дамытады, мінез-құлқын түзейді. Біз сомдайтын ертегілер әрқашан адамгершілікке бағытталған. Қуыршақ театрының сүйікті кейіпкерлері баланы оларға еліктеуге итермелейді, ал балалар кейіпкердің жағымды қасиеттерін өздеріне «сәйкестендіреді». Қуыршақ театрын ойнағанда үнсіз ойнау мүмкін емес. Өйткені, бала әрі актер, әрі режиссер, әрі өз спектаклінің сценарийшісі болады. Ол сюжетті ойлап шығарады, оны айтады, кейіпкерлердің дауысын айтады, олардың басынан өткендерін айтады.

«Театр» ойынындағы кейіпкерлер» жарқын, жеңіл және басқаруға қолжетімді болуы керек. Ең бастысы, сіз өз қолыңызбен театрдың әртүрлі түрлерін жасай аласыз. Мысалыға:

Саусақ театры - сөйлеуді, зейінді, есте сақтауды дамытуға ықпал етеді, кеңістіктік бейнелерді қалыптастырады, ептілікті, дәлдікті, мәнерлікті, қозғалыстарды үйлестіруді дамытады, ми қыртысының тиімділігін, тонусын арттырады. Қол қимылдарына еліктеу, саусақпен ойнау баланың сөйлеу және психикалық дамуы процесін ынталандырады, жеделдетеді. Сондықтан қолды дамыту баланың жақсы сөйлеуіне көмектеседі, қолды жазуға дайындайды, ой-өрісін дамытады.

Сурет театры (фланелеграф) – бұл театр түрі балабақша топтарындағы ойынды әртараптандыруға, олар үшін ойыншықтарды қызықты етуге, балалардың көңілін көтеруге және қолмен жасалатын нәрсеге ықпал етеді. Мұндай ойындар шығармашылық қабілеттерін дамытып, олардың эстетикалық тәрбиесіне ықпал етеді.

Конус театры - қолдар мен көздердің қозғалысын үйлестіруді, саусақтардың қимылдарын сөйлеумен сүйемелдеуді үйренуге көмектеседі.

Стенд-кітапша театры - иллюстрациялық оқиғалар көрсетіледі. Стенд-кітапшаның беттерін ашу арқылы әр түрлі сюжеттерді көруге болады.

Көлеңкелі театр - жарық өте жақсы түскен экранда ертегі кейіпкерлері, жануарлар және құстардың пішіндерінің қозғалысына қарауды балалар өте жақсы көреді. Ертегі, әңгіме, өлеңдерді көлеңке театры арқылы айтуға болады. Көлеңке театрдың қойылымын көрсетуге үш тәрбиеші қатысады. Біреуі мазмұнын оқыса, екеуі көріністі көрсетеді. Көлеңке театрының сахнасы экран болады. Ал экранды ағаштан немесе қалың кардоннан жасайды, оларды ою-өрнекпен өрнектейді. Кейіпкерлерді көрсету үшін – оны экранның арт жағынан ұстайды. Кейіпкерлерді қара түсті жұқа кардоннан жасайды және оларды жіп арқылы қозғалтады. Ертегі кейіпкерлерін көрсеткенде қол көрінбеу керек. Бұл көріністер балалардың шығармашылықтарын арттырады, ой өрістерін дамытады [3].

Қорытынды. Балалардың шығармашылығы тек ролдерді орындаған кезде ғана емес, сонымен қатар қуыршақтар, декорациялар дайындағанда да көрінді. Қуыршақтардың түр-түрін, шымылдықтар, декорация жасау кезіндегі ұжымдық жұмыстар балалардың ұйымшылдығы мен белсенділігін арттырды. Балалардың шығармашылық қабілеттерін, сөйлеу мәдениеті мен ой-өрісін, дүниетанымын жетілдіруде театр ойындар түрі тиімді нәтиже береді. Театрландырылған ойындар барысында мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жұмыстары өз жемісін беруде: балалардың сөздік қоры белсендіріледі және байытады, олар еркін болады, қарым-қатынаста еркін болады, ең бастысы, олардың эмоционалдық өрлеуі байқалады. «Театр» деген сөзден олардың көздері қуаныш ұшқынымен жанып, жүздері күлкіге бөленеді.

Әдебиеттер:

- 1.Рубенок Е. Игры-драматизации в воспитании дошкольника // Дошкольное воспитание. – 1983. - №12.
- 2.Ерофеева Т.И. Зверева О.Л. Игра-драматизация // Воспитание детей в игре. – М., 1994. Игра-драматизация // Воспитание детей в игре. - М., 1994.
- 3.Ершова А.П. Взаимосвязь процессов обучения и воспитания в театральном образовании // Эстетическое воспитание. - М., 2002.
- 4.Чурилова Э.Г. «Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников».